

نقش آموزش و پرورش و مدارس در فرهنگ‌سازی و آموزش

رفتارهای ترافیکی راکبین موتورسیکلت

چکیده:

پژوهش‌ها و بررسی‌های علمی و تجربی نشان می‌دهد که اصلاح، بهبود و کنترل ترافیک به سه عامل مهم و اساسی «مهندسی ترافیک، اجرای قوانین و مقررات و آموزش» بستگی دارد که از آن با نام مثلث کنترل ترافیک یاد می‌شود. از آن‌جا که در این مثلث انسان به عنوان مهم‌ترین رکن به حساب می‌آید، بنابراین آموزش اصول، موازین و مقررات ترافیکی به اقشار مختلف جامعه به ویژه کودکان و نوجوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه از اهمیت بالایی برخوردار است. هدف اصلی این مقاله بررسی نقش آموزش و پرورش و مدارس در فرهنگ سازی رفتارهای ترافیکی موتورسیکلت سواران است.

این مطالعه از نظر روش، توصیفی و از نظر شیوه نگارش و پرداختن به مسئله تحقیق توصیفی- تحلیلی است که محقق با استفاده از اسناد و مدارک موجود (منابع دست اول و دست دوم) اقدام به گردآوری اطلاعات و تشریح و تبیین مفاهیم، اصول، راهبردها و ساختار در عرصه بررسی جایگاه رسانه‌ها در برقراری نظم و امنیت در جامعه است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که نظام تعلیم و تربیت به دلیل تحت پوشش داشتن میلیون‌ها دانش‌آموز و داشتن امکان ارتباط با خانواده‌های آنان مناسب‌ترین فضای آموزش‌های حوزه‌ی ترافیک محسوب می‌شود. برای دستیابی به نتایج مطلوب در این زمینه احتیاج به ارتباط و تعامل دستگاه‌های متولی از جمله نیروی انتظامی با آموزش و پرورش دارد و این ارتباط دوسویه می‌تواند بستر مناسب آموزش رفتارهای ترافیکی را در بین کودکان و نوجوانان فراهم سازد.

واژگان کلیدی: فرهنگ / تعلیم و تربیت / آموزش / ترافیک / راکبین موتورسیکلت.

۱- مقدمه و بیان مسئله:

در سال‌های اخیر، افزایش بی‌رویه‌ی موتورسیکلت در کشور و استفاده از آن برای رفت‌وآمدهای درون شهری و انجام امور مختلف از جمله کشاورزی افزایش چشم‌گیری یافته است. ارزانی این وسیله و پایین بودن میزان سوخت یکی از مهم‌ترین دلایل روی آوردن مردم به خرید آن است.

استفاده از این وسیله‌ی غیر ایمن به ویژه توسط جوانان، زمینه‌ی بروز و افزایش سوانح و تصادفات را فراهم آورده است. طی سال ۱۳۸۹، پنج هزار و ۹۷۷ نفر موتورسوار در تصادفات رانندگی کشته شده‌اند که ۹۴/۹ درصد از این کشته‌ها مرد و ۵/۱ درصد آن‌ها زن بوده‌اند. بر این اساس به ازای هر صد هزار نفر از جمعیت کشور ۸ موتورسوار در اثر تصادفات رانندگی سال ۸۹ فوت کرده‌اند (مرادی، ۱۳۸۹، به نقل از خبرگزاری آفتاب).

هم چنین اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان پزشکی قانونی نشان می‌دهد در سه ماهه‌ی اول سال ۱۳۹۱ روزانه ۱۲ نفر در اثر حوادث موتورسیکلت جان خود را از دست داده‌اند. بر این اساس تا ابتدای تیرماه، ۱۱۶۳ نفر بین معادل ۲۴/۳ از کل تلفات رانندگی در این حوادث کشته شده‌اند (بی‌نا، ۱۳۹۱: ۲).

کاهش حوادث رانندگی مرتبط با موتورسیکلت‌سازان نیازمند اقدامات وسیع و همه‌جانبه‌ای است که باید توسط دستگاه‌های متولی صورت گیرد. این اقدامات علاوه بر زمان طولانی، هزینه‌های زیادی نیز در بردارد. یکی از این اقدامات مهم و اساسی، اصلاح و بهبود فرهنگ ترافیک است. با توجه به این که اکثر قربانیان این حوادث را

مردان جوان تشکیل می‌دهند، بنابراین باید تمرکز آموزش‌ها بر این گروه باشد. ضمن این که آموزش سایر گروه‌ها نیز می‌تواند در جهت کاهش تلفات تأثیرگذار باشد. در حال حاضر و با توجه به وضعیت موجود می‌توان فرهنگ‌سازی و آموزش راکبین موتورسیکلت را در دو مرحله دنبال کرد:

الف) اقدامات کوتاه مدت: برای بهبود وضعیت موجود و جلوگیری از وسعت یافتن وضع نابسامان فعلی با بهره‌گیری از توان دستگاه‌های فرهنگی و رسانه‌ها.

ب) اقدامات بلندمدت: اجرای برنامه‌های آموزشی به صورت بنیادی و اساسی که در این میان آموزش و پرورش می‌تواند نقش مهم و کلیدی را ایفا کند.

آموزش‌های متمرکز بر دانش‌آموزان باید مبتنی بر آمار و ارقام و شواهد ملموس، رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی، چگونگی بالا بردن ضریب ایمنی خود و دیگران هنگام استفاده از موتورسیکلت، خطرات ناشی از راندن موتورسیکلت در بزرگ راه‌ها، جاده‌ها، پیاده‌روها، دوترکه‌سواری، رها کردن فرمان، رعایت سرعت مطمئنه هنگام رانندگی، دقت لازم در مواقع بارندگی و لغزنده بودن معابر، عدم انجام حرکات نمایش خطرآفرین و حرکت در جهت مخالف مسیرها و ... باشد.

در این مقاله ضمن بیان مفاهیم و تعاریف واژگان کلیدی و پیشینه، مهم‌ترین عوامل بروز حوادث ترافیکی مربوط به موتورسواران مورد بررسی قرار گرفته و به نقش و جایگاه نظام تعلیم و تربیت در آموزش رفتارهای سالم ترافیکی راکبین موتورسیکلت پرداخته شده و در ادامه راه کارهای عملی ارایه گردیده است.

در این مقاله ضمن اشاره به تعاریف فرهنگ، تعلیم و تربیت، ترافیک و آموزش و ضرورت جایگاه آن در رشد و تعالی انسان، به نقش آموزش و پرورش و مدارس در انتقال ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی به ویژه آموزش رفتارهای صحیح ترافیکی

پرداخته شده است. همچنین با ارایه‌ی راهکارهای عملی، چگونگی دستیابی به این هدف بیان شده است.

۲- کلیات و مفاهیم تحقیق:

فرهنگ: از دیدگاه تایلر، فرهنگ عبارت است از؛ مجموعه‌ای پیچیده که شامل معارف، معتقدات، هنرها، صنایع، اخلاق، قوانین، سنن و بالاخره تمام عادات و رفتارها و ضوابطی که فرد به عنوان عضوی از جامعه‌ی خود فرا می‌گیرد و در برابر آن جامعه وظایف و تعهداتی را بر عهده می‌گیرد (لیتنن، ۱۳۵۷: ۳۱).

تعلیم و تربیت: تعلیم و تربیت، عبارت است از فراهم آوردن زمینه‌ها و عوامل به فعلیت رساندن یا شکوفا ساختن شخص در جهت رشد و تکامل اختیاری او به سوی هدف‌های مطلوب و بر اساس برنامه‌ای سنجیده شده (بی‌نا، ۱۳۷۲، ج ۱: ۳۴۱-۳۶۶).

آموزش: آموزش فرآیندی است که افراد جامعه از طریق آن نقش‌ها، قواعد، روابط و به طور کلی فرهنگ جامعه‌ی خود را فرامی‌گیرند (عبدالرحمانی، بی‌تا: ۲).

آموزش تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری و به منظور ایجاد تغییرات نسبتاً ماندگار که در فرد صورت می‌گیرد تا او بتواند توانایی خود را برای انجام کار بهبود بخشد (کیمبل، ۱۳۷۷: ۲۴۸).

ترافیک:^۱ «پدیده‌ای است ناشی از جابه‌جایی انسان، حیوان، کالا و وسایط نقلیه از نقطه‌ای به نقطه‌ی دیگر» (کامیار، ۱۳۶۰: ۲۷۱).

رضایی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان عدم رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی در بین رانندگان و عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر ابعاد فرهنگی- اجتماعی به این نتیجه رسیده است: «کاهش قبح اجتماعی، کاهش ایمان مذهبی، سن، تعلق

اجتماعی، احساس انومی، فردگرایی، بُعد خانوار، احساس محرومیت نسبی، درآمد ماهیانه، تأثیر گروه‌های مرجع از جمله عوامل مؤثر بر عدم رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی و در نتیجه مرور حوادث و تصادفات متعدد است. از جمله پیشنهادهای رانندگان در این پژوهش برای بهبود وضع رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی با فراوانی زیاد، دادن آموزش‌های مربوطه از طریق رسانه‌های جمعی مخصوصاً صدا و سیما بوده است» (بی نا، ۱۳۸۹: ۹۹۶).

معاونت اجتماعی و ارشاد فرماندهی انتظامی استان کرمان (۱۳۸۲) در یک طرح تحقیقاتی به بررسی عوامل ترافیکی و آمدوشد خودروها در سطح این استان پرداخته است. در این پژوهش «ناآگاهی و ناآشنایی، ناتوانی، بی‌اعتنایی، ماجراجویی، خودنمایی، منفعت‌طلبی، زیان‌گریزی و استاندارد نبودن معابر از جمله علل و عوامل قانون‌گریزی و تخلفات رانندگی برشمرده شده است» (رضایی، ۱۳۸۹: ۹۷۸، به نقل از معاونت اجتماعی و ارشاد فرماندهی انتظامی استان کرمان، ۱۳۸۲).

طیبه فردوسی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «تأثیر عوامل روان‌شناختی در تصادفات رانندگی و شیوه‌های مداخله در کاهش آن» از اصلاح فرهنگ رانندگی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در کاهش تصادفات رانندگی یاد می‌کند و عقیده دارد اصلاح و تغییر فرهنگ با آموزش امکان‌پذیر است. در این پژوهش به نحوه‌ی آموزش رانندگی در برخی کشورها نیز اشاره شده است.

عده‌ای تصور می‌کنند می‌توان تنها با اجبار و سخت‌گیری مردم را به رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی ملزم کرد. بی‌شک چنین عقیده‌ای در دنیای امروز جایگاه خود را از دست داده است.

ساترلند می‌گوید: یکی از ضعف‌های بزرگ روش‌های قضایی عصر حاکم، تکیه‌ی

مداوم بر تهدید به وسیله‌ی مجازات کردن برای جلب نظر مردم برای احترام به قانون است، در حالی که هیچ‌گاه تاکنون با تهدید و ارباب میسر نشده است کسی قبلاً و صمیمانه وادار شود تا به آنچه که به زور به او تحمیل می‌شود، احترام بگذارد. دورکیم نیز معتقد است که مجازات نقش مفیدی ندارد و فقط در موارد معدودی ممکن است به طور مستقیم در تنبیه یا ارباب دیگران مؤثر واقع شود. به این دلیل، تأثیر مجازات همیشه مورد تردید بوده و اصولاً ناچیز به شمار آمده است (محمدحسین‌زاده، ۱۳۸۹: ۲۹۴).

۳- روش شناسی تحقیق:

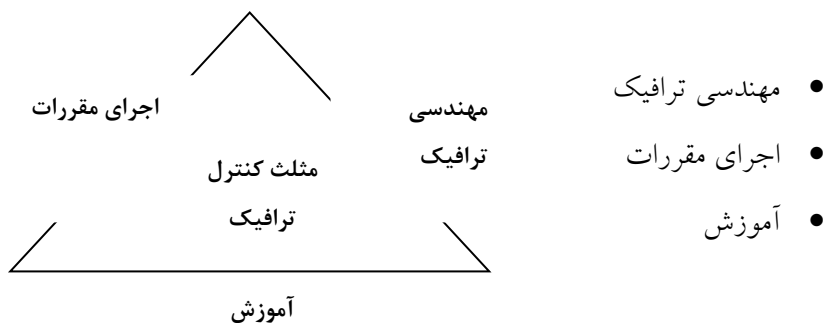
این مطالعه از نظر روش، توصیفی و از نظر شیوه نگارش و پرداختن به مسئله تحقیق توصیفی- تحلیلی است که محقق با استفاده از اسناد و مدارک موجود (منابع دست اول و دست دوم) اقدام به گردآوری اطلاعات و تشریح و تبیین مفاهیم، اصول، راهبردها و ساختار در عرصه بررسی نقش آموزش و پرورش و مدارس در فرهنگ سازی رفتارهای ترافیکی موتورسیکلت سواران است. بنابراین محقق در این نوع مطالعه علاوه بر تصویر سازی آنچه هست به تشریح و تبیین دلایل چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می‌پردازد.

۴- یافته‌های تحقیق:

چرا آموزش از اولویت برخوردار است؟

دنیای امروز تکیه‌ی اصلی اقدامات خود را برای سامان دادن معضلات حمل و نقل بر محور آموزش و فرهنگ‌سازی قرار داده است (فهیمی، ۱۳۸۵: ۶۵).

پژوهش‌ها و بررسی‌های علمی و تجربی، نشان داده است که بهترین راه اصلاح و کنترل ترافیک؛ یا به زبان ساده‌تر، به حداقل رسانیدن میزان مشکلات و زیان‌های معنوی و مادی آن به سه عامل مهم و تعیین‌کننده‌ی زیر بستگی دارد:

حال اگر این عوامل را سه ضلع یک مثلث در نظر بگیریم، مثلث ترافیک شکل می‌گیرد. زمانی که اهداف موجود در مثلث ترافیک به مرحله‌ی اجرا درآید از عبور و مروری نسبتاً سالم، بی‌ضرر، بی‌خطر و در حد خود بدون عیب و نقص برخوردار خواهیم بود. اگر در جامعه‌ای بهترین، مدرن‌ترین و مجهزترین انواع وسایل نقلیه و نیز پیشرفته‌ترین سیستم‌های ارتباطی و بهترین راه‌ها وجود داشته باشد و هم‌چنین مقررات بسیار صحیح و دقیقی نیز برای اجرا در آن جامعه تدوین و اعمال گردد، لکن مردم اعم از عابر پیاده، راننده، پلیس راهنمایی و مجریان قانون، آموزش‌های لازم و کافی در جهت برخورد با دو عامل دیگر مثلث ترافیک را نداشته باشد، ترافیک آن جامعه به علت عدم آگاهی مردم نسبت به طرق استفاده‌ی صحیح از راه وسیله‌ی نقلیه، یک ترافیک نابسامان، آشفته و غیرقابل قبول است.

بر این اساس ما باید با استفاده از شیوه‌های مناسب و کارآمد به سمتی حرکت کنیم که همگان از اهمیت و ضرورت اجرای این قوانین و نقش آن‌ها در تأمین سلامت و

سعادت اجتماع آگاهی یابند و آن را یک وظیفه‌ی لذت‌بخش تلقی کنند. فرهنگ‌سازی از طریق آموزش یکی از راه‌های بسیار مؤثری است که ما را به این هدف می‌رساند.

نگاهی به علل و عوامل بروز حوادث رانندگی توسط راکبین موتورسیکلت:

علل و عوامل متعددی در بروز این حوادث دخالت دارد. آگاهی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت از این علل و عوامل کمک می‌کند تا آن‌ها ضمن درک عمیق از ضرورت این آموزش‌ها، مباحث آموزشی را به گونه‌ای طراحی و سازماندهی کنند که تأثیر لازم را بر جای بگذارد.

عدم پای بندی به قوانین و مقررات: به مجموعه‌ی ضوابطی که برای نظم و نسق بخشیدن به نوع و شکل رفتار و اعمال انسانی در روابط جامعه، دولت و مردم، سازمان‌ها، اشخاص حقیقی و حقوقی با یکدیگر وضع می‌شود، قانون می‌گویند (عبادی نژاد، ۱۳۸۹: ۲۰۷).

عدم استفاده از تجهیزات ایمنی: موتورسیکلت یک وسیله‌ی بدون حفاظ و نسبتاً بدون تعادل لازم می‌باشد. یکی از ضرورت‌های استفاده از این وسیله، استفاده از تجهیزات لازم به ویژه «کلاه ایمنی» است. در حال حاضر اکثر موتورسواران از کلاه ایمنی استفاده نمی‌کنند، حتی گاهی اوقات دیده می‌شود کلاه ایمنی فقط به عنوان دکور جلوی موتورسیکلت نصب شده است.

استفاده از موتورسیکلت‌ها به عنوان وسیله‌ی حمل و نقل: بنا به اعلام مرکز تحقیقات پزشکی قانونی در خصوص محل وقوع تصادفات موتور و محل فوت موتورسواران، ۴۶ درصد این تصادفات در مسیرهای برون‌شهری، ۳۸ درصد درون شهری و ۱۵ درصد روستایی و یک درصد در مسیرهای نامعلوم اتفاق می‌افتد. این ارقام

نشان می‌دهد عده‌ی زیادی از شهروندان از این وسیله برای جابه‌جایی بین شهرهای نزدیک و انجام امور کشاورزی در مسیرهای روستایی و... استفاده می‌کنند.

نبرد آموزش و عدم نظارت صحیح والدین: اکثر موتورسیکلت‌سواران دوره‌ی آموزشی خاصی برای استفاده از این وسیله نمی‌بینند، حتی برخی از دوره‌ی کودکی با این وسیله‌ی نقلیه آشنا می‌شوند و در دوره‌ی نوجوانی با تشویق خانواده به عنوان راننده، بخشی از انجام امور زندگی را به ویژه در مناطق کوچک بر عهده می‌گیرند. عدم نظارت صحیح والدین و بی‌توجهی آنان به پیامدهای استفاده‌ی نامطلوب از این وسیله، زمینه‌ساز حوادث متعدد و رنج‌آوری است که بار سنگین آن هر روز خانواده‌های بیشتری را درگیر می‌کند.

روحیه‌ی حادثه‌جویی و هیجان‌طلبی نوجوانان و جوانان: یکی از خصایص مهم نوجوانی روحیه‌ی حادثه‌جویی است که هم با وابستگی مربوط به دوران کودکی تناقض دارد و هم با روح احتیاط و باریک‌بینی بزرگسالان، نشانه‌ی آن هم تکاپو و تلاش دائمی نوجوان از طریق آزمایشات جدید است که دشواری‌های ناشی از آن، تأثیری در این تلاش ندارد (شرفی، ۱۳۶۱: ۱۵۹).

تولید بی‌رویه‌ی موتورسیکلت: موتورسیکلت وسیله‌ی نسبتاً ارزان‌قیمتی است که کاربرد زیادی در کشور ما پیدا کرده است. بنا به گفته‌ی کارشناسان، کشور ما جزو معدود کشورهایی است که با وجود مشکلات ترافیکی ایجاد شده از سوی موتورسیکلت‌ها، تولید آن روزبه‌روز افزایش می‌یابد، در حالی که ژاپن که مهد تولید موتورسیکلت است تنها ۴ کارخانه‌ی سازنده‌ی موتورسیکلت دارد، اما در ایران ۳۷۷ کارخانه‌ی تولید موتورسیکلت فعالیت می‌کنند. (www.hamshahronline.ir).

نقش و جایگاه نظام تعلیم و تربیت در آموزش رفتارهای سالم ترافیکی:

پیشرفت و توسعه‌ی هر کشور و تحقق شرایط مناسب برای حرکت در جهت هدف نهایی و مطلوب هر جامعه منوط به ساختار آموزش و پرورش و دانشگاه‌هاست. هویت انسانی جامعه و نسل فردا به دست معلمانی رقم می‌خورد که سگان‌داران تعلیم و تربیت هستند. نظام آموزشی ما باید فرزندان امروز را آماده سازد تا نقش‌هایی را که ارزش‌های نظام اجتماعی از آنان انتظار دارند، برآورده سازد و متناسب با سعادت و رفاه واقعی انسان قدم بردارد.

در معنی وسیع‌تر آموزش و پرورش، ساز و کار رسمی جامعه برای حفظ و انتقال فرهنگ است. در این مفهوم آموزش و پرورش فرا گردی است که به واسطه‌ی آن مجموعه‌ی اعتقادات، ارزش‌ها، هنجارها، دانش‌ها و مهارت‌های جامعه به نسل جدید منتقل می‌گردد (علاقه بند، ۱۳۶۶: ۲۰۸).

در پیام یونسکو در سال‌های ۹۲ و ۹۶ چنین آمده: «اگر قرار است پیشرفتی در جامعه حاصل شود باید از مدرسه شروع کرد و... (رئوف، ۱۳۷۸: ۶) یعنی مدارس اساس و زیر بنای هر حرکت و تحوّل در جامعه هستند و می‌توانند نقش بسیار مهم و ماندگاری ایفا نمایند.»

از دیدگاه عمومی «مدرسه به عنوان مهم‌ترین و تنها نهاد مسئول تربیت عمومی شناخته می‌شود و جامعه با توقع بسیار به آموزش و پرورش رسمی، امید بسته است. از مدرسه همه‌ی ابعاد تعلیم و تربیت را باید انتظار داشت، هم یادگیری و کسب دانش و مهارت و هم تغییر رفتار و گرایش به خُلق و خوی و رفتار و کردار انسانی شایسته‌ی مقام انسانیت و متخلّق به اخلاقی شامل و جامع همه‌ی ارزش‌های مطلوب زندگی فردی و جمعی» (معیری، ۱۳۷۶: ۱۶۵).

الوین تافلر می‌گوید: «امروزه، بیش از هر زمان دیگر، آینده‌ی انسان تقریباً به طور کامل

در گرو آموزش و پرورش است.» (تافلر، ۱۳۷۲: ۴۱۱).

به عقیده کلارک: «قدرت بیکران تغییر، همیشه در مغزها، دست‌ها و قلب‌های معلمان بوده و هست که در مدرسه‌ها کار می‌کنند.» (چارتر، ۱۳۷۹: ۳۴) بنابر این باید گفت: نظام تعلیم و تربیت هر کشور توسط معلمان آن کشور شکل می‌گیرد. به تعبیر دیگر؛ معلمان، کارگزاران اصلی نظام آموزش و پرورش هر جامعه هستند و منشأ تحولات و دگرگونی‌ها به شمار می‌روند. با کوشش خردمندانه‌ی آنان است که اهداف متعالی نظام آموزش و پرورش تحقق می‌یابد؛ بنابراین هر اندازه سطح دانش، بینش و توانایی معلمان بیشتر باشد، آن نظام مفیدتر و پویاتر است.

حال، با توجه به گستردگی حیطةی عمل کرد و نفوذ آموزش و پرورش، این نهاد می‌تواند در راستای ترویج رفتارهای سالم ترافیکی، بر سه گروه، به نحو چشم‌گیری تأثیر بگذارد:

الف) معلمان و کارکنان مدرسه؛

ب) دانش‌آموزان؛

ج) خانواده‌ها.

در این بخش از مقاله به راه‌کارهای عملی ترویج فرهنگ ترافیک در مدارس که می‌تواند تأثیر زیادی بر دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان بگذارد، پرداخته می‌شود، ضمن این‌که معلمان و کارکنان مدارس باید از طریق آموزش‌های ضمن خدمت و نشست‌های علمی و فرهنگی به آگاهی‌ها و اطلاعات لازم پیرامون ترافیک و راه‌های ترویج فرهنگ آن دست یابند.

راه کارهای عملی آموزش رفتارهای سالم ترافیکی:

معرفی الگوهای مناسب: تربیت الگویی از جمله شیوه‌های مؤثر تربیتی است. در این شیوه به دو طریق می‌توان بر مخاطب تأثیر گذاشت: اول این که؛ مربیان و معلمان خود باید الگوی شایسته و مناسبی برای نوجوانان و جوانان باشند؛ و دیگر این که؛ الگوهای سازنده‌ای را به آنان معرفی نمایند، بر این اساس باید گفت: یکی از مهم‌ترین روش‌های مطلوب تربیتی «روش عملی» است و متأسفانه ما کم‌تر به آن عمل می‌کنیم.

اعمال و رفتار والدین، معلمان و مربیان زیر ذره‌بین نگاه متعلمان و متربیان است و تأثیری عمیق و شگرف بر جای می‌گذارد. آن‌ها قبل از این که بخواهند پیام و گفته‌ی معلم یا مربی را بشنوند، چشم بر عمل و رفتار آنان دارند و هرچه مشاهده کنند، همان را می‌پذیرند (موگهی، ۱۳۹۰: ۳۸).

آموزش از راه الگوسازی: یکی از ویژگی‌های مهم اجتماعی در دوره‌ی نوجوانی «تقلید از نمونه‌ها و سرمشق‌ها» است. در این دوره تبعیت از قواعد و مقررات اخلاقی و اجتماعی که در دوره‌ی دبستان معمول است، جای خود را به تقلید از نمونه‌ها و سرمشق‌های زندگی می‌دهد و شخصیت ناپایدار نوجوان بیشتر از اشخاص نمایشی بهره‌مند می‌گردد (شرفی، ۱۳۶۱: ۱۵۸).

باتلر انتخاب نمونه‌ها یا مدل‌های خوب برای تقلید را مفید می‌داند و با نقل عباراتی از هورن می‌گوید: به نظر هورن در قلمرو شخصیت و نفوذ آن است که اصل تقلید عالی‌ترین ارزش تربیتی خود را ظاهر می‌سازد.

باتلر هم‌چنین چهار مرحله از نفوذ شخصیت‌های الهام‌دهنده را نقل می‌کند. این چهار مرحله عبارتند از: محیط روزمره و اجتماعی که در آن قهرمان یا شخصیت الهام‌دهنده زندگی می‌کند، خصوصیات اصلی و گرایش‌های او، محتوا و روش آنچه قهرمان انجام

داده است و رشد او و به کار بردن آنچه او در سیر زمان انجام داده و اهمیت آن برای ما (شریعت مداری، ۱۳۸۵: ۱۷۳).

حفظ کرامت نوجوانان و جوانان: یکی از دلایل عدم رعایت قوانین و مقررات توسط برخی نوجوانان و جوانان، ناشی از خلأ و کمبودهای عاطفی و مشکلات خانوادگی است. گاهی محیط خانواده، فضایی امن و سالم برای نوجوان نمی‌باشد. سهل‌انگاری والدین در تأمین نیازهای جسمی، روانی و عاطفی فرزندان، مشاجرات لفظی و برخوردهای نامناسب و ... همه و همه می‌تواند زمینه‌ی رفتارهای ناسالم نوجوان را فراهم سازد یا او را وادار کند برای خودنمایی و نشان دادن خود دست به رفتارهای نامناسب بزند. گاهی برخورد ناآگاهانه‌ی معلمان و مربیان مدرسه هم مزید بر علت می‌شود.

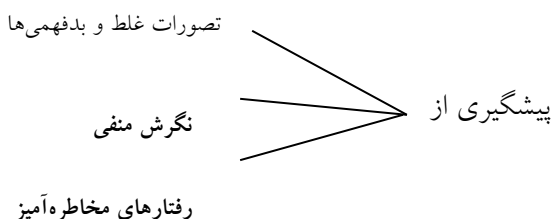
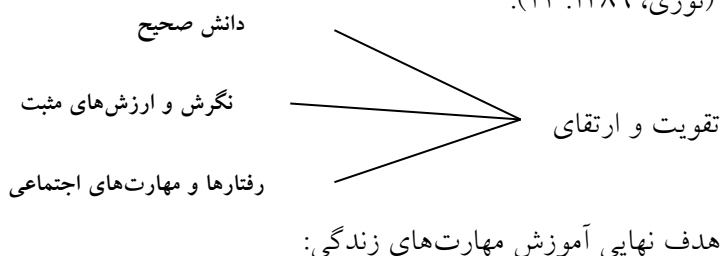
تقویت ارتباط بین خانه و مدرسه: خانواده نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری ارزش‌های کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند؛ بنابراین ارزش‌های خانه نباید با ارزش‌هایی که آنان در خارج از محیط خانه و یا در مدرسه کسب می‌کنند، در تعارض و تضاد باشد و گر نه آن‌ها در پذیرش این ارزش‌ها با مشکل مواجه خواهند شد. آموزش خانواده‌ها همراه با اطلاعات و آموزش‌هایی که به نوجوانان داده می‌شود، می‌تواند زمینه‌ی هماهنگی بین دو کانون تربیتی خانه و مدرسه را فراهم ساخته و تأثیر آموزش‌ها را مضاعف سازد.

توجه به تربیت دینی دانش‌آموزان: پژوهش‌ها نشان می‌دهد پای بندی به اصول و اعتقادات دینی یکی از عوامل مهم کاهش آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای غیرمنطقی و اخلاقی است. قطعاً آموزش‌های مبتنی بر اصول و مبانی دینی می‌تواند زمینه‌ی کاهش رفتارهای خطرآفرین را که باعث صدمه به خود و دیگران می‌شود، کاهش دهد.

یکی از رسالت‌های مهم و اساسی آموزش و پرورش ایران، تربیت دینی دانش‌آموزان است. ضرورت دین و تربیت دینی در این عصر، بیش از هر عصر دیگری احساس می‌شود. از جمله کارکردهای تربیت دینی بهبود روابط اجتماعی، رعایت حقوق دیگران و التزام و پای بندی به قانون است (راموز، ۱۳۸۹: ۳۳۳).

آموزش مهارت‌های زندگی: مهارت‌های زندگی شامل مجموعه‌ای از توانایی‌ها هستند که قدرت سازگاری و رفتار مثبت و کارآمد را افزایش می‌دهند. این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازند، مسئولیت نقش‌های اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران با خواسته‌ها، انتظارات و مشکلات روزمره به ویژه در روابط بین فردی به شکل موثری برخورد نماید (بی نا، ۱۳۹۰: ۱۰۸).

اگر چه مهارت‌های زندگی برای پیشگیری مستقیم از مصرف مواد آموزش داده می‌شود، ولی بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهش‌های متعدد برای مقابله با بسیاری از چالش‌هایی که نوجوانان در زندگی روزمره با آن مواجه هستند، نیز کاربرد دارد (نوری، ۱۳۸۶: ۱۲).

ایجاد فرصت رشد و تعالی برای دانش‌آموزان: بسیاری از کسانی که به هنجارشکنی رفتارهای مخاطره‌آمیز و زیر پا گذاشتن قوانین در جامعه روی می‌آورند، افرادی هستند که امکان موفقیت و پیشرفت در عرصه‌های مفید و مناسب زندگی را نداشته‌اند و احساس تعلقی به جامعه ندارند. از سویی نظام تعلیم و تربیت و مدارس ما هم تاکنون نتوانسته‌اند زمینه‌ی شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان و در نتیجه رضایت خاطر و رشد و تعالی آنان را به نحو مطلوب فراهم آورند. ادامه‌ی این روند هم چنان بر حجم مشکلات و نابسامانی‌ها در این زمینه می‌افزاید و دورنمایی نه چندان روشن را در پیش چشم ما ترسیم می‌نماید.

توسعه‌ی همکاری‌های بین‌بخشی: ارتباط و تعامل سازنده‌ی نیروی انتظامی به ویژه معاونت راهنمایی و رانندگی با آموزش و پرورش می‌تواند تأثیر بسزایی در افزایش آگاهی دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان از ترافیک و مؤلفه‌های مرتبط با آن برجای بگذارد. به عنوان مثال اجرای طرح همیار پلیس نمونه‌ای موفق از این همکاری است. در حوزه‌ی آموزش نیز اقدامات مشترک مانند تهیه‌ی بسته‌های آموزشی در قالب cd، بروشور و فیلم‌های مرتبط با ترافیک می‌تواند نتیجه‌ی مطلوبی در پی داشته باشد.

استفاده از متخصصان خارج از مدرسه: هرگز انتظار نمی‌رود که معلمان در همه‌ی زمینه‌ها دارای اطلاعات و تخصص لازم باشند، اما دلیلی هم وجود ندارد که بسیاری از مطالب با اهمیت و ضروری به دانش‌آموزان آموزش داده نشود، این امر به ویژه در مسایل مربوط به حوزه‌ی ترافیک صادق است. بر این اساس گاهی اوقات ضرورت ایجاب می‌کند که از یک فرد متخصص خارج از مدرسه دعوت شود تا پیام‌ها و اطلاعاتی در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. این کار غالباً بر امر آموزش و دیدگاه‌های

دانش‌آموزان اثرات مثبتی خواهد داشت.

بهره‌گیری از تجربه‌های موفق سایر کشورها: یکی از بهترین راه‌های پیشرفت بشر، استفاده از تجربیات دیگران است. در آیین مقدّس اسلام و در سخنان حکیمان و اندیشمندان بر بهره‌گیری از تجربه‌های دیگران تأکید فراوان شده است.

بسیاری از کشورها به ویژه کشورهای توسعه‌یافته تجربه‌های موفق در آموزش دانش‌آموزان و معلمان برای بهبود رفتارهای ترافیکی دارند که می‌تواند به عنوان الگو مورد استفاده‌ی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گیرد. علاوه بر آن ممکن است برخی شهرها و استان‌های کشور نیز تجربه‌های خوب و مفیدی در این عرصه به دست آورده باشند. ایجاد زمینه‌ی جمع‌آوری و انتقال این تجربه‌ها کمک بزرگی در جهت بهبود و اصلاح رفتارهای ترافیکی نوجوانان و جوانان محسوب می‌شود (فردوسی، ۱۳۸۹: ۱۵۵).

برگزاری بازدیدهای علمی و اردوهای دانش‌آموزی: در ماده‌ی ۶ بیانیه‌ی جهانی آموزش برای همه آمده است: «آموزش باید در محیطی مبتنی بر صمیمیت و سرزندگی تحقق یابد.»

یکی از مفیدترین برنامه‌های فوق‌برنامه که در رأس فعالیت‌های مورد علاقه‌ی دانش‌آموزان قرار دارد، شرکت در اردوها و بازدیدهای گروهی است. تحقیقات نشان می‌دهد دانش‌آموزان با علاقه‌ی زیادی چنین فعالیت‌هایی را دنبال کرده و اگر فضای مطلوبی فراهم شود، امکان تأثیرپذیری آنان زیاد است. در گذشته نیز اندیشمندانی چون ژان ژاک روسو، به آموزش غیررسمی توجه داشته‌اند و تدارک بازدیدها و مسافرت‌ها را برای تجربه‌اندوزی و کسب دانش و اطلاعات بیشتر توصیه کرده‌اند.

استفاده از روش‌های نوین و مناسب آموزشی: معمولاً بسیاری از مسئولان و

دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت انتظار دارند نوجوانان و جوانان با گوش دادن به یک سخنرانی و یا دریافت یک سری اطلاعات اولیه، دگرگون و متحوّل شوند و رفتار آنان تغییر یابد، این در حالی است که باید با بهره‌گیری از روش‌های مناسب و آموزش کارگاهی، ابعاد مختلف رفتارهای صحیح اجتماعی را تبیین کرد.

علاوه بر آن هرچند انجام اقدامات فرهنگی مانند چاپ پوستر، تراکت، بروشور و ... در زمینه‌ی ترافیک در جای خود مفید و سودمند است، اما آنچه باید در مدارس به طور جدی بدان پرداخته شود، بهره‌گیری از روش‌های فعال و تعاملی است. عدم رعایت قوانین و مقررات معمولاً یا بر اثر ناآگاهی از عواقب و پیامدهای آن است و یا به دلیل شکل گرفتن و نهادینه شدن تفکری خاص در افراد؛ که مثلاً هرکس باید در هر شرایطی به خواسته‌های خود برسد، هرچند حقوق دیگران را زیر پا بگذارد. این اندیشه نیز یک‌باره به وجود نیامده که فرد با تماشای یک پوستر یا خواندن یک بروشور و یا یک تذکر ساده متحوّل شود و روش خود را عوض کند. این جاست که بحث و گفت‌وگوی برنامه‌ریزی شده با پشتوانه‌ی قوی کارشناسی و با بهره‌گیری از روش‌های اثربخش ضرورت پیدا می‌کند.

استفاده از فضای مجازی: امروزه فضای مجازی یکی از مهم‌ترین عرصه‌های نبرد نرم دشمن علیه ارزش‌های دینی و قوانین و مقررات اجتماعی است، بنابراین تولید محتوای مفید الکترونیکی که بر آگاهی کاربران اینترنت بیفزاید و ایجاد زمینه‌ای که هر روز کاربران بیشتری این آگاهی‌ها را به اشتراک بگذارند، یکی از بهترین گزینه‌ها در شرایط فعلی است. هم‌چنین ساخت بازی‌های رایانه‌ای ویژه‌ی کودکان و نوجوانان که در آن‌ها رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی به عنوان یک ارزش مورد توجه باشد، می‌تواند به مصون‌سازی آنان کمک کند، ضمن این که برگزاری مسابقات وبلاگ

نویسی و ساخت نرم افزارهای مرتبط با ترافیک از جمله راه کارهای مناسب آموزشی به نظر می‌رسد.

تهیه‌ی نشریه‌ی دیواری: تهیه‌ی نشریه‌های دیواری به عنوان یک فعالیت گروهی سازنده، مورد علاقه‌ی دانش‌آموزان است. این کار، اگر با راهنمایی معلمان و مربیان همراه باشد و اصول و روش‌ها و چگونگی تهیه‌ی نشریه‌های دیواری به دانش‌آموزان آموزش داده شود، آن‌ها با آمادگی و انگیزه‌ی بیشتری به این فعالیت روی می‌آورند. آن‌ها هنگام تهیه‌ی نشریه‌ی دیواری مجبور به بررسی و مطالعه و جست‌وجو درباره‌ی موضوع مورد نظر می‌شوند. هر موضوعی که بتواند در تقویت روحیه‌ی «قانون‌مندی و توجه بیشتر به مسایل حوزه‌ی ترافیک» برای دانش‌آموزان مؤثر باشد بدین منظور پیشنهاد می‌شود.

بهره‌گیری از هنر و فعالیت‌های هنری (نمایش): فعالیت‌های هنری نقش مؤثر و مهمی در رشد و پرورش ابعاد مختلف شخصیت و پرورش توانایی‌ها و استعداد‌های کودکان و نوجوانان دارد. خداوند استعداد هنری را در انسان به ودیعت نهاده و به او توانایی و خلاقیت بخشیده است و آنچه هنر خلاقیت را بروز و ظهور می‌بخشد و موجب هنرآفرینی او می‌شود، عشق به زیبایی‌هاست و هنرمند حکایت‌گر ضمیر درونی خویش است؛ ضمیری که خود از بینش و معرفت دینی ناشی می‌شود (مظفر، ۱۳۷۹: ۹۵).

هنر به لحاظ تناسب با زبان کودکان و نوجوانان و ارتباط عمیق با ویژگی‌ها و تمایلات درونی آن‌ها می‌تواند تا اساسی‌ترین درجات تربیت نقش داشته باشد. از این رو طرح مفاهیم مرتبط با مسایل اجتماعی، رعایت قوانین و مقررات در آثار هنری کودکان و نوجوانان از جمله اقدامات مطلوب به شمار می‌رود (میرزا بیگی، ۱۳۷۳: ۱۳).

بهره‌گیری از توان گروه هم‌سالان (آموزش نوجوانان به نوجوانان) : هم‌سالان از راه‌های خاصی در شکل‌گیری شخصیت، رفتار اجتماعی، نظام ارزشی و نحوه‌ی نگرش‌های یکدیگر دخالت دارند (بیابانگرد، ۱۳۸۲: ۵۸). کودکان و نوجوانان، بسیاری از رفتارها و مهارت‌های اجتماعی را از طریق کنش متقابل یکدیگر یاد می‌گیرند. نوجوانان هم‌سال یکی از منابع ارزشمند آموزش به دوستان خود هستند. در نظام تعلیم و تربیت ما، معمولاً از این منبع غفلت می‌شود. همان‌طور که هم‌سالان می‌توانند نقش مهمی در بهبود پیشرفت تحصیلی یکدیگر ایفا کنند، می‌توان از این ظرفیت برای آموزش بهبود و اصلاح رفتارهای ترفیکی استفاده کرد. این کار نیازمند تدوین یک طرح جامع و اساسی است، اما آنچه مهم و قابل توجه است اینکه آموزش و توانمندسازی گروه‌های کوچک نوجوان از مدارس مختلف و هدایت آنان می‌تواند فرصت مناسبی برای گسترش این آموزش‌ها در مدارس فراهم کند. ضمن اینکه نظارت و ارزشیابی از فعالیت آنان باید مدنظر قرار گیرد. این گروه‌ها می‌توانند در قالب اجرای برنامه‌های متنوع مانند نمایش، برگزاری مسابقات و ... در این زمینه نقش‌آفرینی کنند.

تشویق دانش‌آموزان به انجام فعالیت‌های پژوهشی: پژوهش فرآیندی حیاتی برای تداوم و توسعه‌ی آموزش و یادگیری به شمار می‌آید، تا آن‌جا که صاحب‌نظران، پژوهش را کلید توسعه‌ی پایدار و همه‌جانبه می‌دانند.

اگر دانش‌آموزان به مطالعه‌ی مستقل و رغبت‌انگیز پیرامون محیط زندگی و حوادث و پدیده‌های مرتبط با آن تشویق شوند، افق دید و بینش و جهان‌بینی علمی آن‌ها گسترش و توسعه می‌یابد و به تفکر و اندیشیدن ترغیب می‌شوند. آنگاه در جست‌وجوی سعادت و تعالی خود و جامعه به تلاش پی‌گیر دست می‌یازند و در پی گره‌گشایی از مشکلاتی برمی‌آیند که سد راه رفاه و آسایش آن‌هاست. به بیان دیگر؛ آشنا کردن

دانش‌آموزان با محیط زندگی و چالش‌های مرتبط با آن، ضمن اینکه آنان را برای بهره‌گیری مطلوب از شرایط آماده می‌سازد، می‌تواند قوه‌ی تفکر و خلاقیت آنان را نیز فعال سازد تا از شرایط موجود به نفع خود استفاده کرد و با خلق راه کارهای بدیع و نوآورانه بر قهر طبیعت چیره گردند (عباسی هرمزی، ۱۳۸۶: ۸۶).

استفاده از فن‌آوری‌های نوین آموزشی: فن‌آوری آموزشی عبارت است از: کیفیت به‌کارگیری فن، هنر، مهارت و روشی در دست‌یابی به هدف‌های آموزشی (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۱۳۷).

از جمله عوامل مهمی که باعث ثمربخشی برنامه‌های آموزشی می‌شود، بهره‌گیری از فن‌آوری آموزشی است و عدم بهره‌گیری از آن متأثر از ضعف تفکر علمی است که باید برای رفع آن چاره‌اندیشی شود، هم‌چنین باید این واقعیت را بپذیریم که: «عصر ما عصر توجه به جنبه‌های کاربردی دانش‌ها و اطلاعات تازه است و از این رو تکنولوژی در آن نقش مؤثری دارد. توجه به تفاوت‌های فردی از لحاظ روان‌شناختی و روش‌های یادگیری در تعلیم و تربیت امروز موضوع اصلی بحث در محافل علمی شمرده می‌شود و تکنولوژی می‌تواند به این نیاز پاسخ دهد. تنها با استفاده‌ی ابزارهای جدید تکنولوژی است که یادگیرنده می‌تواند بر حسب توانایی‌های ذهنی خود موضوع را از هر کجا که بخواهد یا قبلاً رها کرده دوباره آغاز کند.» (فرجاد، ۱۳۷۴: ۳۴).

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها:

تصادفات موتورسیکلت یکی از شایع‌ترین سوانح و حوادثی است که سالانه جان بسیاری از مردم ایران به ویژه جوانان را می‌گیرد. این امر باعث تحمیل خسارت‌های بسیار سنگین بر جامعه می‌شود. این هزینه‌ها در دو بخش قابل دسته‌بندی است:

الف) هزینه‌ی مستقیم شامل هزینه‌های درمانی مصدومین و مراقبت و نگهداری از معلولان حوادث.

ب) هزینه‌های غیرمستقیم مانند از دست دادن نیروی کار فعال جامعه به صورت دائم یا موقت و همچنین بروز مشکلات روانی و افسردگی در اعضای خانواده و اطرافیان.

از دید کارشناسان؛ عامل انسانی، معابر و جاده‌ها، محیط و خودرو به عنوان عوامل مهم بروز این تصادفات به شمار می‌آیند. به استناد آمار و ارقام، آمار انسانی بالاترین سهم را در این میان دارد. این امر ضرورت فرهنگ‌سازی و آموزش رفتارهای صحیح ترافیکی را بیش از پیش آشکار می‌سازد. قطعاً هرگونه غفلت در این زمینه بر دامنه‌ی این حوادث و نتایج تأسّف‌بار ناشی از آن می‌افزاید.

نظام تعلیم و تربیت به دلیل تحت پوشش داشتن میلیون‌ها دانش‌آموز و داشتن امکان ارتباط با خانواده‌های آنان مناسب‌ترین فضای آموزش‌های حوزه‌ی ترافیک محسوب می‌شود.

دستیابی به نتایج مطلوب در این زمینه به ارتباط و تعامل دستگاه‌های متولی از جمله نیروی انتظامی با آموزش و پرورش برمی‌گردد. این ارتباط دوسویه می‌تواند بستر مناسب آموزش رفتارهای ترافیکی را در بین کودکان و نوجوانان فراهم سازد. علاوه بر راه کارهای عملی که در متن به آن‌ها اشاره شده است بر چند مورد به عنوان پیشنهاد تأکید می‌شود:

- یکی از روزهای هفته‌ی نیروی انتظامی یا روز دیگری به عنوان «روز ملی ترافیک» نام‌گذاری و با تدارک برنامه‌های جذاب و تأثیرگذار زمینه‌ی انتقال فرهنگ صحیح به دانش‌آموزان به ویژه پسران دوره‌های راهنمایی و متوسطه فراهم آید.
- کارخانه‌های خودروسازی و ساخت موتورسیکلت به ازای فروش هر دستگاه

- خودرو و موتورسیکلت درصدی را به آموزش کودکان و نوجوانان در زمینه‌ی ترافیک اختصاص دهند.
- برگزاری همایش‌های علمی و فرهنگی با موضوع ترافیک در مدارس، دانشگاه‌ها و مجامع دانش‌آموزی؛ با این توصیه که امکان مشارکت نوجوانان و جوانان نیز در برنامه‌ریزی و اجرای این همایش‌ها فراهم آید.
 - دعوت از چهره‌های برجسته و شخصیت‌های توانمند مورد علاقه‌ی نوجوانان و جوانان به منظور الگوسازی در حوزه‌ی ترافیک.
 - ساخت فیلم و برنامه‌های مناسب و پرجاذبه توسط صدا و سیما، جمهوری اسلامی درباره‌ی ترافیک و مسایل مرتبط با آن.
 - چاپ و انتشار کتاب‌های مناسب با حجم کم، قلمی شیوا و بیانی دلنشین درباره‌ی نظم و ترافیک ویژه‌ی کودکان و نوجوانان و برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی.
 - بهره‌گیری از جلسات آموزش خانواده و همایش‌های بهداشت روان به منظور طرح مسایل مرتبط با ترافیک.

منابع:

- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۲)، روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان، چاپ هفتم، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- بی‌نا، (۱۳۹۱)، هفته‌نامه‌ی سلامت، شماره‌ی ۳۸۲، شنبه ۱۴ مرداد ۱۳۹۱.
- بی‌نا، (۱۳۸۹)، معاونت اجتماعی ناجا- اداره کل مطالعات اجتماعی، کتاب سال امنیت اجتماعی، چاپ دوم، تهران، انتشارات آشنایی.
- تافلر، الوین (۱۳۷۲)، شوک آینده، ترجمه حشمت الله کامرانی، تهران.
- چارتر جی. ر. (۱۳۷۹)، مرواریدهای فرزاندگی، ترجمه مینو پرنیانی، تهران، خجسته.

- رئوف، علی (۱۳۷۳)، مدیریت آموزشی و تحرک گروهی، فصل‌نامه‌ی مدیریت آموزش و پرورش، شماره ۳.
- راموز، ملیحه (۱۳۸۹)، تربیت دینی و امنیت اجتماعی، کتاب سال امنیت اجتماعی، تهران، انتشارات آشنایی.
- بی‌نا، (۱۳۹۰)، ستاد مبارزه با مواد مخدر کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مرکز مشاوره دانشگاه تهران، پیشگیری اولیه از اعتیاد ویژه تربیت کادر متخصص دوره‌ی تکمیلی متمرکز بر خانواده، به نقل از بوتوین و گریفن، ۲۰۰۴.
- شرفی، محمدرضا (۱۳۶۱)، مراحل رشد و تحول انسان، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- شریعت‌مداری، علی (۱۳۸۵)، اصول و فلسفه‌ی تعلیم و تربیت، چاپ سی‌ام، تهران، مؤسسه‌ی انتشارات امیرکبیر.
- طباطبایی، سید ابراهیم (۱۳۷۴)، بحثی در روش شناخت تکنولوژی آموزشی، مجموعه مقالات سمینار اندیشه‌های نو در تکنولوژی آموزشی، تهران، نشر دانا.
- عبادی نژاد، سید علی (۱۳۸۹)، مطالعه‌ی جغرافیایی جرایم شهری، کتاب سال امنیت اجتماعی، تهران، انتشارات آشنایی.
- عباسی هرمزی، سوسن (۱۳۸۶)، کتابخانه‌های مدارس، تهران، نشر شهر.
- عبدالرحمانی، رضا (بی‌تا)، نقش خانواده در آموزش فرهنگ ترافیک به فرزندان، نمایه‌ی علوم اجتماعی.
- علاقه‌بند، علی (۱۳۶۶)، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران، انتشارات فروردین.
- فرجاد (۱۳۷۴)، کاربرد تکنولوژی آموزشی در تعلیم و تربیت کشورهای جهان، مجموعه مقالات سمینار اندیشه‌های نو در تکنولوژی آموزشی، تهران، نشر دانا.
- فردوسی، طیبه (۱۳۸۹)، تأثیر عوامل روان‌شناختی در تصادفات رانندگی و شیوه‌های مداخله در کاهش آن، تهران، انتشارات مهدی رضایی.

- فهیمی، علی (۱۳۸۵)، آموزش ترافیک به کودکان، فصلنامه‌ی علمی- تخصصی مدیریت ترافیک، سال اول، شماره‌ی ۳.
- کیمبل، وایلز (۱۳۷۷)، مدیریت و رهبری آموزشی، ترجمه: محمد علی طوسی، تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- لیتنن، رالف (۱۳۵۷)، سیر تمدن، ترجمه: پرویز مرزبان، تهران، نشر دانش.
- محمدحسین‌زاده، فاطمه (۱۳۸۹)، بررسی شیوه‌های کنترل اجتماعی نوجوانان از دیدگاه استادان دانشگاه‌های شهر کرمان، کتاب سال امنیت اجتماعی، تهران، انتشارات آشنایی.
- مظفر، حسین (۱۳۷۹)، فرهنگ و تربیت در آموزش و پرورش، تهران، انتشارات مدرسه.
- معیری، محمد طاهر (۱۳۷۶)، مسائل آموزش و پرورش، چاپ ششم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- موگهی، عبدالرحیم (۱۳۹۰)، روش‌های تربیت دینی، ماهنامه‌ی پیام زن، سال سوم، شماره‌ی سوم.
- میرزا بیگی، علی (۱۳۷۳)، نقش هنر در آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودکان، تهران، انتشارات مدرسه.
- نوری، ربابه (۱۳۸۹)، مهارت‌های ویژه‌ی دانش‌آموزان (تفکر نقادانه و خلاق) چاپ هفتم، تهران، طلوع دانش.

www.hamshahrionline.ir
